

Örebro 2020-11-09

YTTRANDE

Dnr 2020-11/AG/JH

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare: Anna Gabrielsson

Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (SOU 2018:88)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Sammanfattning

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag. Vi har dock valt att kommentar delar av utredningen, främst vad gäller de enskilda LSS-insatserna.

Utgångspunkten för den aktuella utredningen är att begränsa LSS-insatsernas omfattning och kostnader, framförallt vad gäller den personliga assistansen, vilket vårt förbund anser är en direkt förkastlig utgångspunkt som utredningen arbetat ifrån. Samtidigt pågår ett antal andra

utredningar som ser över enskilda insatser och närliggande frågor¹ som har bäring på det aktuella betänkandet. Resultaten av dessa måste redovisas och vägas in innan några nya förslag kan bli aktuella. Dessutom har regeringen uttalat att de centrala delarna i utredningen inte kommer att genomföras. Riksförbundet DHB saknar också fördjupade analyser och diskussion om hur de olika insatserna har utvecklats, vilket får anses utgöra en grundförutsättning när en så fundamentalt livsavgörande rättighetslag som LSS föreslås förändras. Slutligen har regeringen redan uttalat att de centrala delarna i utredningen inte kommer att genomföras.

Sammantaget infinner sig frågan varför denna utredning överhuvudtaget har färdigställts och gått ut på remiss till ett antal instanser. Det innebär att Riksförbundet DHB som helhet är mycket kritisk till hela förfarandet och utredningen som dess slutliga produkt.

3 Utgångspunkter och allmänna överväganden

3.2.8 En hållbar ekonomisk utveckling

Riksförbundet DHB ställer sig mycket kritisk till utredningens direktiv som anger att de förslag som ska tas fram, ska syfta till en hållbar kostnadsutveckling för insatserna i LSS, främst den personliga assistansen. Vårt förbund anser att det är inte bara en felaktig, utan en direkt förkastlig, utgångspunkt som utredningen arbetar utifrån. Utredningens förslag att minska kostnadsutvecklingen genom att bla minska antalet timmar personlig assistans, liksom att även andra aktörer ska agera med ekonomisk hållbarhet som incitament är något som Riksförbundet DHB tar starkt avstånd ifrån.

Riksförbundet DHB anser att direktiven strider emot LSS-lagstiftningens intentioner och de svenska funktionshinderpolitiska målen. Det är ovärdigt ett land som Sverige att upprätta

¹ Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare (Direktiv 2019:44), Stärkt rätt till personlig assistans för stöd vid egenvård, vid tillsyn samt för barn Dir. 2020:3 och Översyn av LSS-regler när det gäller bostad med särskild service Dir. 2020:28

direktiv för att föreslå lagändringar som syftar till att minska kostnaderna för barn, ungdomar och vuxna som behöver stöd med livets grundläggande behov.

6 Barn och familjer

6.2 Ett samlat och samordnat stöd till barn och familjer

6.2.1 Utredningar och rapporter om omsorgsgivning

Redan 2014 publicerade Riksrevisionen en granskning om hur stödet till anhöriga såg ut, och det konstaterades att det fanns ett stort behov av att stärka det. Utredningen pekar själv på att det dels handlade om att den närstående fick god vård och omsorg och dels att stödet för de anhöriga var flexibelt. Ytterligare en viktig del som måste finnas med för att det ska fungera med ett samlat och samordnat stöd till barn och familjer, som utredningen ambitiöst har rubricerat avsnittet, är information. Tillgänglig information om att det finns stöd att få, och hur den fungerar är fundamentalt för att de som ska vara mottagarna av stöd ska ha möjlighet att begära det och därmed kunna utforma det utifrån sina behov. Vi utvecklar resonemanget under kapitel 9 ”Samordning och planer.

6.3 Avlösarservice i hemmet

6.3.6 Överväganden

Riksförbundet delar utredningens uppfattning att benämningen av insatsen har inneburit att det grundläggande syftet med insatsen har begränsats. Avlösarservice är en viktig insats för anhöriga. Riksförbundet DHB ställer sig därför positiv till utredningens förslag att insatsen avlösarservice i hemmet istället ska heta endast avlösarservice.

6.4 Korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år

6.4.4 Överväganden

Riksförbundet DHB ställer sig positiv till utredningens förslag att insatsen korttidstillsyn ska överensstämma med begrepp i gällande skollagstiftning, och att åldersgränsen för insatsen därmed ska förändras. Korttidstillsyn är en insats som betyder mycket för barn och familjer där barnen mår bra av en fortsatt tydlig verksamhet även under lov och efter skolans slut. I statistiken framgår att insatsen korttidstillsyn har minskat mellan 2007-2017, men här saknas en analys av orsakerna till utvecklingen.

Riksförbundet DHB ställer sig också positiv till utredningens förslag att insatsen korttidstillsyn före och efter skoldagen samt under lov ska benämnas förlängd utbildning i fritidshem.

6.5 Korttidsvistelse

6.5.6 Överväganden

Riksförbundet DHB anser att insatsen är viktig både för barnet och för anhöriga. Här finns en möjlighet att tillbringa tid med andra och i annan miljö, vilket kan vara utvecklande för den enskilde och innebära avlastning för anhöriga. Liksom med andra insatser i LSS är sen verkställighet ett problem som är viktigt att uppmärksamma. Den sena verkställigheten innebär i flera fall att den inte utförs eftersom skälet till den ursprungliga ansökan har passerat. Även här är det enligt statistiken färre barn som får insatsen 2017 jämfört med 2007, vilket sannolikt inte beror på att färre barn skulle ha behov av det stöd som korttidsvistelse är. Avsaknaden av en analys av statistiken lämnar många frågor.

6.6 Boende och bostad för barn

6.6.4 Överväganden

Riksförbundet DHB anser att boendialternativ för barn och ungdomar som mår bra av att bo utanför familjehemmet är en insats som är värdefull och viktig för de som har en situation där detta kan vara en av flera insatser.

Vårt förbund är positivt till utredningens förslag att Socialstyrelsen tar fram riktlinjer för bostäder med särskild service som riktar sig till ungdomar som studerar vid en gymnasieskola. Vi vill också att möjlighet att kunna kommunicera med barn och ungdomar på deras språk ska finnas med i eventuella riktlinjer. Vi tänker då på de barn och ungdomar som vi representerar och som har en dövhet, hörselskada eller språkstörning, vilket ofta kan betyda att kommunikationen förutom med tal även sker på teckenspråk och alternativ kompletterande kommunikation (AKK) som t ex tecken till stöd eller bildstöd.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag som helhet när det gäller barn och familj. Vi anser att det finns ett mycket starkt behov av att se över varför insatserna minskar och det är en analys som måste göras innan några förslag utreds. Vårt förbund menar även att den pågående utredningen om gränsdragning vid föräldraansvar² bör ta i beaktande innan några nya förslag är aktuella.

7 Gemenskap

7.2 Ledsagarservice

7.2.2 Ledsagarservice i praktiken

Enligt statistiken så minskar insatsen ledsagarservice, liksom även korttidsboende och avlösarservice. Att få ta del av dessa siffror utan en analys och sammanhang ställer många frågor. Frågor som hade behövts beaktas i utredningens förslag. Det är en allvarlig brist i utredningen att ett fördjupat resonemang om minskade utförda insatser saknas.

7.2.7 Överväganden

Insatsen ledsagarservice är en viktig insats och kan vara skillnaden för en person att kunna ta sig till ett möte med en förening eller ett kyrkobesök, eller inte. Att Socialstyrelsens kartläggning visar att kommunernas väljer att begränsa möjligheten att kombinera insatsen ledsagarservice med andra insatser är inget skäl att den ska tas bort. Det säger snarare något om kommuners bristande respekt för intentionerna bakom rättighetslagstiftningen, vilket är

² Stärkt rätt till personlig assistans för stöd med egenvård, vid tillsyn samt för barn (dir 2020:3)

mycket beklagligt. Om felaktig och bristande tillämpning av en lagreglering skulle utgöra skäl för att den ska försvinna, då är det inte många regleringar kvar i vår svenska lagstiftning.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag att insatsen ledsagarservice inte längre ska finnas i LSS.

7.3.2 Biträde av kontaktperson i praktiken

Glädjande är att fler tycks ha blivit beviljade insatsen kontaktperson 2016 jämfört med 2007. Kontaktperson är en oerhört viktig insats, vilket också framgår i utredningen. Den tar t ex upp att det är mindre vanligt att personer med funktionsnedsättning umgås med andra. Så många som 21 % saknar en nära vän, jämfört med 12 % i befolkningen i övrigt.

Vi vill särskilt uppmärksamma att barn och ungdomar uppger att de upplever sig ha för mycket fritid då de många gånger saknar någon att göra saker med. Många unga med funktionsnedsättning uppger att de saknar aktiviteter som fungerar för dem, trygga mötesplatser och föreningar där de kan träffa andra i liknande situation. Det är sorgligt att det ser ut så i Sverige idag och här finns ett stort arbete att göra. Att då föreslå nedskärningar av insatser som underlättar för unga att bli självständiga och få en meningsfull framtid är helt oförståeligt.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag att insatsen kontaktperson ska kunna ske i form av gruppaktivitet. Det finns inget idag som förhindrar att den enskilde och dennes kontaktperson redan idag deltar tillsammans i gruppaktiviteter. Därför finns det inget skäl att särskilt lagstifta om den. Däremot finns det en risk att en lagförändring öppnar för restriktivare tolkningar av huvudmannen.

Riksförbundet DHB anser dock att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor kan ges ett uppdrag att ta fram en vägledning för hur kommunerna kan bli bättre på att skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att kunna delta i fritidsaktiviteter. För att det uppdraget ska utmynna i ett verklighetsförankrat resultat bör det ske i samarbete med funktionshinderrörelsen.

9 Samordning och planering

9.3 Rådgivning och annat personligt stöd i praktiken

Vårt förbund är enig med utredningen i att insatsen råd och stöd är viktig, men att gränsdragningsproblematik har lett till att insatsen upplevs som otydlig och att den därmed inte har fyllt sitt syfte i den omfattning som skulle behövas. Ett problem kan vara att regionerna upplever att de ofta redan erbjuder insatsen råd och stöd inom ordinarie verksamhet och till största delen inom habiliteringen, därför ser de inget skäl att erbjuda insatsen separat.

Vår erfarenhet är att det brister i information om att insatsen finns och vad den innebär, snarare än att behovet av den inte finns. Enligt statistiken har det skett en kraftig minskning av antal personer som beviljas råd och stöd som insats, så här är det angeläget att analysera orsakerna. Att behovet av råd och stöd skulle ha minskat torde av de flesta som är insatta i frågan anses vara helt osannolik. Insatsen råd och stöd är den enda insats där regionerna är huvudman. Det kan finnas skäl att se över om det finns anledning att ändra på det och vad det i så fall skulle innebära. Inte minst eftersom fyra regioner uppger att hos dem finns det inte någon som har ansökt om insatsen³.

Den enskilde har rätt till planering av vård och insatser i både individuell plan och SIP (samordnad individuell plan), men att upprätta planer är en sak, att samordna alla insatser i praktiken är något annat. För en familj kan planerna vara ett bra verktyg för att få överblick över mycket runt barnet, men i vardagen ska planen genomföras tillsammans med så mycket mer. Tider ska bokas in, möten ska genomföras och sedan följas upp, transporter ska beställas (ofta med flera olika transportörer), assistenter ska instrueras, intyg ska ordnas, ansökningar skrivas, hjälpmedel provas ut och recept efterfrågas. Ett barn med omfattande funktionsnedsättningar har inte bara habiliteringsinsatser och vård, utan går ofta även i skolan och med lite tur finns det även möjlighet att ha någon fritidsaktivitet. Sammantaget kan det handla om ett 70-tal olika kontakter som familjen har och som kräver att familjen avsätter tid motsvarande en arbetsdag i veckan. När ska detta till fullo tas på allvar av politikerna?

³ Översyn av insatsen enligt LSS och assistansersättningen SOU 2018:88 sid 334

Utredningen skriver ”...föräldrar till barn med funktionsnedsättning belastas av att behöva samordna stöd och insatser trots att ansvaret för samordningen egentligen inte ligger på dem⁴.” Vi menar att det ser väldigt olika ut hur omfattande samordningen är beroende på barnets funktionsnedsättningar och beroende på ålder, men det spelar ingen roll om föräldrarna inte vet vilket stöd de har rätt till. Det finns ett antagande att föräldrar skulle ges all viktig information om stödinsatser, planer och ekonomiska bidrag på ett för dem tillgängligt sätt. Riksförbundet DHB vill därför uppmärksamma att det inte stämmer, och att här finns det ett stort behov av utveckling. En orsak till att föräldrar inte vet man har rätt till kan vara att informationen inte ges på ett sätt som föräldrarna kan ta till sig, dvs det kan svårsläst och omfattande, informationen kan finnas på flera olika platser och ges okoordinerat av flera olika aktörer. Det kan saknas teckenspråkstolkning, bildstöd eller information på lättläst språk. En annan orsak kan vara att offentliga aktörer underskattar det mycket stora antalet kontakter och insatser som föräldrarna måste hantera, vilket innebär att de helt enkelt inte förstår vad som skulle behövas för att uppnå just det som utredningen vill, dvs ett samlat och samordnat stöd till familjer.

9.6 Synpunkter och erfarenheter

Riksförbundet DHB vill återigen understryka att enligt vår erfarenhet finns det inget som styrker det som ett antal regioner själva uppger, nämligen att de sköter sitt uppdrag så väl inom hälso- och sjukvården så att behovet av insatsen råd och stöd har upphört. Vårt förbund är dock enig med utredningen i att insatsens kvalitet sannolikt skulle förbättras genom en tydlig information om hur hela systemet ser ut. Vi skulle här också vilja tillägga att oavsett vem som är ansvarig för insatsen måste det bli tydligt vad den innebär och vilka krav som ställs på den. Här behövs ett kunskapsstöd i form av både material och utbildning. Insatsen råd och stöd kräver specialistkunskaper, och de som beviljas insatsen har rätt att kräva att stödet håller en hög kvalitet.

9.8 Överväganden

⁴ Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen SOU 2018:88 sid 236

Riksförbundet DHB ser inget hinder i utredningens förslag att insatsen rådgivning och annat personligt stöd ska benämnas expertstöd, men det räcker inte med att bara ändra namnet på insatsen. Det måste till mer, vilket vi utvecklat under avsnitt 9.6.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag, utan vill se en fördjupad utredning med konsekvensanalyser om insatsen råd och stöd, med förankring i den verklighet där insatsen ska tillämpas.

10 Personligt utformat stöd i det dagliga livet

10.1 Inledning

Insatsen personlig assistans är en oerhört viktig insats. För många är den personliga assistansen en avgörande insats för att de ska kunna leva ett självständigt liv med värdighet. Den bör även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv vara gynnsam, då den tillgodoser individens många olika behov av stöd inom såväl studier och arbete som konsumtion. Insatsen möjliggör även för anhöriga att fortsätta arbeta, studera och leva egna liv.

Hela utgångspunkten för utredningen är att förslagen ska leda till minskade kostnader och tyngdpunkten har lagts på besparingsförslag inom den personliga assistansen. Riksförbundet DHB är mycket kritisk till utredningens förslag som är inriktade på att begränsa rätten till personlig assistans. Det handlar om att färre personer ska få tillgången till insatsen personlig assistans och att de som får tillgång till personlig assistans ska få det i mindre omfattning. Med detta skrivet så är inte vårt förbund av den uppfattningen att LSS inte behöver förstärkas. Detta framförallt för att vi ser en utveckling av rättpraxis som förskjuter och tänjer på lagstiftningens intentioner. Det behöver ske en genomgripande och fördjupad utredning av tillämpningen av LSS. Huruvida det kan leda till utveckling av rättighetslagstiftningen får i så fall bli nästa steg, när och om det föreligger ett tillräckligt gediget underlag. Att i dagsläget gå in och föreslå förändringar saknas det både stöd och förutsättningar för. Dessutom pågår just nu en utredning som ser över stärkt rätt till personlig assistans som ska redovisas 23 mars 2021⁵.

⁵ Stärkt rätt till personlig assistans för stöd med egenvård, vid tillsyn samt för barn (dir 2020:3)

10.4 Överväganden

10.4.7 Hälsa- och sjukvårdsinsatser i form av egenvård inom personlig assistans

Riksförbundet DHB anser att det finns anledning att se över flera delar inom egenvård, och har därför också skickat in synpunkter till utredningen som just nu arbetar med frågan⁶.

Däremot anser vi att det inte finns något underlag för utredningens förslag om att egenvård inte ska utgöra ett behov som ger rätt till insatsen personlig assistans. Det förslaget kommer snarare att leda till en försämring av insatsen personlig assistans och att minskade antal timmar insatsen beviljas.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom något av utredningens förslag om insatsen personlig assistans.

11 Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun

Riksförbundet DHB kan liksom utredningen se att det finns en inbyggd problematik i att det är flera huvudmän inblandade i LSS-insatsen personlig assistans. Emellertid är vi av den uppfattningen att problemen med insatsen är så omfattande och komplexa att de inte kommer att lösas av att lägga hela huvudmannaskapet på en aktör. Vi har i vårt svar påtalat ett flertal problem med hur tillämpningen av insatsen idag sker. Det avgörande är att lagstiftningens intentioner uppfylls, och inte vem som är huvudman för insatsen. Riksförbundet DHB vill se kraftiga politiska åtgärder för att den personliga assistansen ska fungera väl för dem den är avsedd för och vi är starkt kritiska till den utveckling av begränsningar och besparingar som utredningens förslag ger uttryck för.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag.

12 Privata aktörer och ekonomisk ersättning för personlig assistans

12.4 Marknaden för personlig assistans

⁶ Stärkt rätt till personlig assistans för stöd med egenvård, vid tillsyn samt för barn (dir 2020:3)

12.4.2 Assistansmarknadens utveckling

Utredningen konstaterar att marknaden för anordnare av personlig assistans har mognat och idag fungerar väl. Det finns idag seriösa alternativ i form av företag, ideella föreningar och kooperativ, till kommunal assistans. Värt att notera är att utredningen tar upp resultatet av en enkät bland assistansmottagare, där de som valt en privat anordnare upplevde sig ha ett högre mått av självbestämmande och valfrihet, än de som valde kommunal assistans. Riksförbundet DHB ser det som positivt att den enskilde har möjlighet att välja assistansanordnare, i kommunal eller privat regi, och är överens med utredningen om att det inte finns anledning att begränsa antalet kunder för en enskild assistansanordnare.

Riksförbundet DHB ställer sig inte bakom utredningens förslag om schablonersättningar.

Riksförbundet DHB

Dag som ovan

Jan Höglund

Ordförande Riksförbundet DHB